

PESTI SÓLET

A DOHÁNY UTCAI KÖRZET HAVILAPJA WWW.DOHANY-ZSINAGOGA.HU

Littner György: Káin és Ábel (3. oldal)

Dési János: Focilabda kapedliből (8. oldal)

Karanténsport Gárdosékkal
(6-7. oldal)

A TIZENÖT LEGTÖBBET INSTÁZOTT ZSINAGÓGA – 2. rész

Budapesttől Tunéziáig, Mumbay-on keresztül New-Yorkig, askenáztól a szefárdig, vagy a mizrahi gyülekezetig csodálatos zsinagógákat találni világszerte. Zsinagógákat, amelyek a zsidó örökség és kultúra legszebb helyszínei. Akadnak Dávid-csillagok ólomüvegen, vagy kifinomult gyertyatartók és lenyűgöző bimák. A múzeum újjáéled a szecessziós stílusok felé. Mindegyik megér egy látogatást, és igen, egy posztot is.

Bár a www.heyalma.com listája nem teljes, hiszen számtalan gyönyörű zsinagóga létezik, de büszkéek lehetünk arra, hogy a Dohány utcai zsinagóga nem csak szerepel az Instagramon 15 legtöbbet szereplő zsinagóga között, de a cikkben elsőként említik: <https://tinyurl.hu/ahnx>.

Eldridge utcai Zsinagóga

Eldridge utcai Zsinagóga

A Lower East Side-on elhelyezkedő zsinagógát 1887-ben építették, ezzel ez egyik legrégebbi zsinagóga az Egyesült Államokban. 1930-as években élte fénykorát, az 1950-es évekre viszont már nem használták imahelyként. 1986-ban kezdték felújítani, 2007-ben ismét megnyílt, mint az Eldridge utcai Múzeum.

Edirne-i Nagyzsinagóga

Edirne-i Nagyzsinagóga

A törökországi Edirne zsinagógáját 1906 és 1909 építették, miután 1905-ben leégett 13 kisebb imaház. 1983-ra az edirne-i zsidók többsége Izraelbe, vagy máshova költözött, így ma már nem élnek itt zsidók, ezért a zsinagóga sem aktív. Azonban 2015-ben felújították az épületet, és sok turista keresi fel (már csak egy fotó kedvéért is).

Szabadkai Zsinagóga

Az 1902-ben épült Szabadka Zsinagóga szecessziós egyházi építészet leglátványosabb példája a régióban. A második világháború után a megsemmisült zsidó közösség nem volt képes fenntartani a zsinagógát. Mint a lista sok más zsinagógája, az épület romlott. 1979-ben a közösség a városnak adta az épülete; s az

1980-as években avantgárd színházként használták. A felújított és 2018-ban újrainyitott zsinagóga csodás látványt nyújt.

Beth Shalom Congregation

A Philadelphia külvárosában található zsinagóga az egyik legmodernebb a listán. Építésze, Frank Lloyd Wright szándékosan ilyennek tervezte, mint egy „világító Sinai”. Az épületet 1959-ben adták át. A zsinagógában mai napig aktív vallási élet zajlik, s a turisták számára is nyitott.

Keneseth Eliyahoo Zsinagóga

Keneseth Eliyahoo Zsinagóga

Az indiai Mumbai városának második legrégebbi szefárd imahelyét, „Kék Zsinagógaként” is szokták emlegetni. Az elnevezés külső színéből adódik (a kék szín valamilyen nagyon népszerű az Instagrammon). A zsidó hagyományokat az indiai és angol gyarmati befolyásokkal ötvöző homlokzatú zsinagóga számos zsidó közösségnek ad/ott otthont.

Neue Zsinagóga

Neue Zsinagóga

A Neue (Új) Zsinagógát 1859 és 1866 között építették, és Berlin zsidó közösségének fő zsinagógája

lett. A Kristályéjszakán bombatámadás érte, megsemmisültek a Tóratekercek és leégett belső tere. Egy helyi rendőrtiszt megengedte, hogy egy kisebb mentőcsapat bemerjen az épületbe és megmentse a teljes pusztulástól. Aztán a II. világháború alatt a náci raktárként használták, s több légitámadás is ért. Az 1950-es évek végére az épület jó részét elbontották, és csak 1988 és 1993 között építették újjá, majd 1995-ben nyitott meg ismét.

Abuhav Zsinagóga

A Cfaton található épületet a spanyol inkvizíció elől menekülő szefárd zsidók építették, s Rabbi Isaac Abuhav-ról nevezték el. Az épület 1837-ben egy földrengés következtében majdnem teljesen megsemmisült. A belső kupola a jeruzsálemi templomban használt hangszerek ábrázolásaival, Izrael törzseinek szimbólumaival és négy szimbolikus koronával díszített. A zsinagógában található a város legrégebbi Tóra-tekerése.

Jubilee Zsinagóga

Jubilee Zsinagóga

A Prágában található zsinagóga 1903 és 1906 között épült. Miután 1918-ban Csehszlovákia függetlenné vált, átnevezték Jeruzsálem Zsinagógának. Az épület a prágai gettó területén található, ahol hat zsinagógát kereshetnek fel a turisták. A zsinagóga épületét semmilyen kár nem érte a II. világháború éveiben, azonban az idő rajta is nyomot hagyott, így 1992-ben elkezdtek rekonstrukcióját, melyet 2002-ben fejeztek be.

MEGHÍVÓ

Tisztelettel meghívjuk Önt és családját a holokauszt 75. évfordulójára szervezett ünnepségre.

Helyszíne: Bp. VII. Rumbach Sebestyén u. 10.

Időpontja: 2020. szeptember 8-án 14 óra

Az emléktáblát a pesti gettó lakóinak és ártatlan áldozatainak emlékére állították 2018 áprilisában a „Dob utcai fiúk”

Emlékező beszédet mond: Frölich Róbert, a Dohány utcai zsinagóga

főrabbi

Heisler András, a MAZSIHISZ elnöke

Niedermüller Péter, Erzsébetváros

polgármestere

Az ünnepségen fellép: Gerendás Péter, előadóművész.

KÁIN ÉS ÁBEL

Littner György

Előző számunkban már beszámoltunk és részleteket is közreadtunk Littner Gyuri készülő kötetéből, amelyben a Tóráról, a zsidóságról osztja meg a saját – nem tudományos, de kedves és izgalmas magyarázatait. A könyv címe: *Családragény a Bibliából*, alcíme: *A kezdet*.

Ígératunknek megfelelően, következik egy újabb rész! Ezúttal ismét egy aktuális történetet és annak elemzését olvashatják. Fogadják szeretettel!

Csütörtök délutánoként számtalan érdekességet tudunk meg a Tórából, Dr. Frölich Róbert, Gábor György és Dési János beszélgetéseiből. Sokat foglalkoztak az első gyilkolásával, mikor Káin megölte testvérét, Ábelt. Azonban nem kaptunk egyértelmű információt arról, hogy az Ö.való miért nem fogadta el Káin áldozatát. A csapos közbeszól, és én, mint egyszerű hívó elmondom a véleményemet erről a tórai történetről. Az első kérdés, hogyan lett Ádám családjának gyümölcsöskertje és juhnyája.

„Ábel juhász lett, Káin pedig földműves.” Ádám és Éva az Édenkertben kizárólag gyümölcsöt ettek. Miután kiűzték őket az Édenből, elindultak a zord természet uralta világba. Találtak egy helyet ahol víz volt, ittak is jócskán, mert víz nélkül nem élhet az ember. Kezdték eszeledni, ezért faágakból készítették maguknak egy sátorfélélt, és lefeküdtek aludni. Két, addig ismeretlen dolgot tapasztaltak meg az éhséget, mert az Édenből elindulva nem ettek, és a fázszt. Az Édenkertben meztelenek voltak, mégsem fáztak, mert ott állandó kellemes hőmérsékletet biztosított az Ö.való. Most azonban lehűlt a levegő és fáztak. Szorosan összebújtak, és hálát adtak az Ö.valónak, aki állatbőrökkel látta el őket, mert ezekkel takarították be, hamarosan átmelegedtek, és jót aludtak reggelig.

Reggel az éhség felfedezőútra kényszerítette őket, s végül találtak egy gyümölcsfát, melynek terméséből jóllakhattak. Megjegyezték ezt a helyet, és elkezdtek dolgozni a megélhetésükért. Amikor megéheztek elmentek a gyümölcsfához, és ettek. Amikor kezdett a fáról a gyümölcs elfogyni, újabb felfedezőútra indultak, amíg nem találtak egy másik gyümölcsfát.

A jó és a rossz tudás fájának gyümölcsétől megokosodtak, és rájöttek arra, hogy a gyümölcs magjaiból készíthetnek maguknak saját gyümölcsfákat. Elültették a magokat, és egy idő után szorgalmasan locsolva egy vékony szár bújott ki a földből. Közben megszületett Káin és Ábel. Sok év telt el, míg a magból fa lett és termést hozott. Az első termésből Ádám áldozatot mutatott be az Ö.valónak, engesztelésért az eredendő bűnért. Vele volt két már felcseperedett fia, Káin és Ábel. Ezután minden új fa első terméséből áldozatot mutattak be. Idővel aztán szép nagy gyümölcsöskertjük lett.

Egyszer sikerült egy fiatal nőtény juhok el fogni. Építettek neki karámot, ahonnan nem tudott megszökni. Hamarosan egy kos is a zsákmányuk lett, és a két juh elkezdett szaporodni. Az elsőszülött juhok Ádám szintén feláldozta az Ö.valónak, a fiai jelenlétében. A két fiú, amikor felnőtté váltak a munkát az apjuktól, Káiné lett a gyümölcsöskert, Ábelé pedig a nyáj. A két fiú rendszeresen mutatott be áldozatot, úgy ahogyan az apjuktól tanulták. Az Ö.való mindig szívesen fogadta, az áldozatokat. Gondoljuk el, hány évnek kellett eltelni, amíg a gyümölcsfák magjaiból egy egész ültetvény lett, vagy egy juhpar egy egész nyájja szaporodott. Káin és Ábel akár száz évesek is lehettek,

jéből. És kedvesen tekintett az Örökkévaló Ábelre és áldozatára, de Káinra és áldozatára nem tekintett. Ez bosszantotta Káint és arca elborult.”

Persze, hogy begőzölt Káin, hiszen eddig mindig szívesen fogadta az Ö.való az áldozatát. Mi lehetett az oka, hogy most ez történt? Mindenről az újdonsült barátja a Sátán tehet, mert Káin gyümölcsének tetejére egy gyönyörű piros alma képében rátelepedett. Amikor az Ö.való lenézett az áldozatokra meglátta, hogy Káin áldozati gyümölcsének a tetején a Sátán vigyorog rá egy alma képében. Persze, hogy elutasította Káin áldozatát. Figyelmeztette Káint:

Káin és Ábel

amikor megtörtént a tragédia, hiszen akkor az emberi élet nagyon hosszú volt szabva, Ádám is 930 évig élt.

Közben megfélemedtünk a bukott angyalok vezetőjéről, a Sátánról. Mint tudjuk, az angyalok bármilyen lényre át tudnak alakulni. Így volt ez az Édenkertben is, amikor a sátán kígyó alakjában csábította Évát a tiltott gyümölcs leszakítására. A Sátán most előjött és Káint kezdte megkönyékezni. Egy vándor alakját vette fel, és jól elszórakoztatta Káint, amikor különböző állatok bőrébe bújott. Először a jól bevált kígyóvá, majd nyúllá, madárrá, végül almává változott, és közben folyamatosan beszélt.

„Káin áldozatot mutatott be a föld gyümölcséből az Örökkévalónak. Ábel szintén hozott juhait elsőszülöttjei közül, még pedig a kövér-

„Ha helyesen cselekszel, felemelkedsz; ha pedig nem helyesen cselekszel, az ajtónál hever a bűn, feléd vágyakozik, de te uralkodjál rajta.”

Káin nem értette a dolgot, de a Sátán elmagyarázta: Ketten vagytok, te és a testvéred. Fogj egy jókora követ és vágd őt fejbe, akkor elalaszik, és az áldozata elhamvad. A te áldozatod viszont élni fog, azt majd elfogadja az Ö.való. Káin fogta a követ fejbe vágta testvérét, aki azonnal meghalt. Káin nem értett az egészről semmit, mert azt gondolta, öccse csak alszik, hiszen nem ismerte a halált. A Sátán, mint aki jól végezte a dolgát eltűnt a tett színhelyéről. Az Ö.való megbüntette Káint, mert a bűn nem maradhat büntetlenül.

A tanulság: vigyázzunk, mert a Sátán most is köztünk jár és bűnre csábítja az embereket.

Rejtélyes dombon találtak egy 2700 éves adóhivatalt

Júda királyság uralkodói adóhivatalának és raktárának maradványait találhatták meg a régészek Jeruzsálemben – jelentette a The Times of Israel című angol nyelvű izraeli honlap.

Arnona lakónegyedben, a tavaly átadott új amerikai nagykövetségi épület közelében, egy kövekkel borított rejtélyes dombon bukkantak az izraeli régészeti hatóság (IAA) munkatársai a 2700 éves leletekre.

A szakemberek szerint a Saul, Dávid és Salamon király egységes királysága után kettévált ország déli részének, az i.e. 970-től a babiloni fogságig, i.e. 586-ig fennálló Júda királyságnak az adóbeszedő intézményét és raktárait rejtik a felszín borító kövek.

A 2700-2600 évvel ezelőtt emelt hatalmas épületet és mintegy 120 feliratos pecsétet találtak az óvárostól 3 kilométerre délre, amikor egy új lakónegyed alapjait kezdték ásni a mostanáig lakatlan, kopár dombon.

A hatalmas, megmunkált kövek alapján nem magán, hanem középület állt a domboldalon, adminisztratív központ, adóbegyűjtő hely. A régészek szerint az i.e. VII. században uralkodott Ezékiás júdai király hozhatta létre ezt a hatalmas raktárat.

Fotó - Times of Israel

A király a raktárral az Újasszír Birodalom a Bibliában Szennahérib néven szereplő uralkodójának Júda elleni hadjáratára készülhetett fel. Ekkor még a Mezopotámia felől érkező hadak nem vették be Jeruzsálemet, hanem hazatértek a városfalak alól. A frissen megtalált adószedő hely a nyomok alapján tovább működött az ellenséges hadak távozása után is.

A pecsétetek a különböző élelmiszerek tárolására szolgáló cserép amfórák füleire nyomták, és a rájuk vésett héber betűk azt jelentik, hogy a „királynak”, és alattuk négy helyiség, köztük Hebron neve látható. Az egyik pecséten a Mesalem Elnatan név szerepel, ő talán egy fontos tisztviselő lehetett a királyságban.

Emellett apró agyagszobrocskákat is találtak, emberfejeket, állatábrázolásokat, amelyek amulettként, házi-istenekként szolgálhattak. Az emberábrázolás és állatalkakú istenszobrok pogány tisztelete szemben állt a zsidó vallás törvényekkel, de mégis jelen lehetett a nép körében. Erre utalnak az ebben a korban élt próféták gyakori tiltásai és figyelmeztetései is.

A dombon jól szervezett mezőgazdasági munka nyomaira is bukkantak, olíva és szőlőművelésre, valamint a feldolgozást szolgáló szőlőprésre. A babiloni hódítás után az épületet elhagyták, de a nyomok alapján később újra használatba vehették, valószínűleg a zsidók i.e. 538-tól engedélyezett visszatérése után, amikor a hazatérők az Óperzsa Birodalom adófizetőivé váltak.

(Forrás: MTI)

Pesti Sólet menü Görög Rezső francia családi vacsora étlapja alapján

Provanszi paradicsomleves 6 személyre:

Hozzávalók: 1 hagyma apróra vágva, 3-4 paradicsom hámozva és apróra vágva, 1 babérlevél, 1 gerezd fokhagyma, egy kis petrezselyem zöldje gorombára vágva, 4 ek. finom olaj, lehet vaját, vagy zsírt használni, 3 liter víz, 10 gr. só és egy késhegynyi tört bors.

Elkészítés: Hagyjuk egy fekete serpenyőben a vajat, vagy zsírt megmelegedni, tegyük hozzá a finomra vágott hagymát és hagyjuk kissé megpirulni, keverjük hozzá a paradicsomot, babérlevelet, fokhagymát és a vágott petrezselymet. Hagyjuk ezt forni 10-12 percig, öntsük fel a vízzel, tegyük hozzá a sót és borsot, és hagyjuk még 10-12 percig forni. Tegyük a leveses tálba egy pár darab pirított kenyérszeletet és öntsük rá a forró levest. Reszelt sajtot is adhatunk hozzá.

Nyelvhal Molnár-módra

Hozzávalók: 1 szép sole (nyelvhal, régiesen bárdhal), 50 + 50 gr. vaj, 1 kk. só, 1 ek. liszt, 1 csomag petrezselyem, 1 citrom

Elkészítés: A halat tisztítsuk meg, vágjuk be, majd húzzuk le a fekete bőrét. Ezt követően sózzuk, és gyöngén mindkét oldalon lisztezzük be.

A fekete serpenyőbe 50 gramm vajat melegítünk, a halat belefektetjük, miután az egyik oldalon szép aranysárga színt kapott, vigyázva megfordítjuk, míg a hal keresztül van sülvé. Arra kell vigyázni, hogy a hal ropogós legyen, tehát gyorsan kell sütni. A halat tálra tenni, vágott petrezselymet ráhinteni és egy fél citrom levét ráfacarni. A serpenyőbe a másik 50 gramm vajat tenni, forni hagyni és barnán a halra önteni. A fődolog az, hogy a hal habzón kerüljön az asztalra.

A tál szélét előzőleg citromszeletekkel és petrezselyem zöldjével lehet díszíteni.

Hirtelen sült burgonya

Hozzávalók: 3-4 nagyobb burgonya, 50 gr. vaj, só, 1 csomag petrezselyem

Elkészítés: Hámozzuk meg a burgonyát, vágjuk vékony szeletekre. Tegyük a serpenyőbe egy jó darab vajat és hagyjuk nyílt tűzön forróvá lenni, tegyük hozzá a burgonya-szeleteket és pirítsuk, míg szép szőke színt kap. Szűrjük le a vajat, sózzuk meg a burgonyát és tálaljuk vágott petrezselyem-zöldjével.

Cukros palacsintácskák

Hozzávalók: 500 gr. liszt, 1 liter tej, 15 gr. vaj, 6 tojás, kevés só, 3-5 cl. konyak, vagy rum (csak jó minőségű!), 1 narancs, porcukor

Elkészítés: Keverjük a lisztet a liter tejbe, keverjük hozzá a 6 tojás sárgáját és egy kis sót, majd a konyakot vagy rumot és a narancs kifacsart levét. Hagyjuk ezt a masszát 5-6 órát pihenni. Azután tegyük hozzá a tojásfehérjéket habbá felverve. Tegyük a serpenyőbe 10-15 gramm finom vajat, ha a serpenyő meleg és a vaj forró, csináljunk nem túl vékony lapos lepényeket, süssük meg, hintsük be cukorral, tálaljuk forrón.

Noé, vízözön, törvények, szivárvány és borkészítés Kettőslátás - A Biblia a teológus és a filozófus szemével

Június végén nyári szünetre ment a népszerű erabbi beszélgetéssorozat, melyben Dési János, dr. Frölich Róbert és dr. Gábor György segítségével tanulhattunk a zsidósághoz kapcsolódó érdekességekről, szokásokról és sok mindenről. De nem maradtunk a trió nélkül, néhány hete Kettőslátás - A Biblia a teológus és a filozófus szemével indult új sorozat, melyet csütörtökön 17 órától követhetnek a dohányos zoom-on. S kövessék, mert ezen előadásokat NEM tudják visszanezni. Azért a Pesti Sóletben adunk némi összefoglalót az elhangzottakból.

Júliusban a Teremtésről, Ádámról és Éváról hallhattunk, majd Káinról és Ábelről, az első gyilkosságról. Most a nemzetségtáblával, illetve Noéval és a vízözönnel folytattuk.

Az rendben van, hogy „sokasodjatok és szaporodjatok”, de honnan lett az a sok ember – vetette fel Dési János. A Tórában szerepel, hogy Káin és Ábel után még születtek fiai és lányai Ádámnak és Évának. Ha elfogadjuk azt a tézist, hogy a Tóra csak a fontos eseményeket, az ádámi családfát rögzíti, akkor I.ten nyilván teremtett még más embereket Ádám és Éva után. A zsidó hagyomány azt mondja, a Teremtés nem szakadt meg a hatodik nappal, s azóta is minden nap új és új dolgok teremődnek. Sőt, ha az ember megjavít valamit, előrevisz, I.ten társául szegődik a teremtésben – tudtuk meg Frölich Róberttől.

Csatlakozott hozzá dr. Gábor György professzor, aki arról beszélt, a teremtés folyamatos, mert ha ez megszűnne, a világ összeroppanna. Érdemes átnézni a nemzetségtáblákat, melyek rendkívül fontosak. Ezek a táblák mutatják, miként jönnek a generációk egymást követően, s működik az idő. Ne felejtsük el az emlékezés jelentőségét sem! Míg pl. a görög történetírással ellentétben nem minden apró, akár lényegtelen részlet is összegyűjtve, hanem mindezt szelektálva teszi. Ráadásul a tábla az embereket az akkor (is) leginkább foglalkoztató dolgokról – születés-halál stb. – ad információt.

Csak két emberről tudunk, aki nem halt meg: az egyik Élijahu próféta, a másik Énoh. Róla annyi ismert, hogy I.tennel járt, aki (ezért) magához vette.

A felek ezt követően arról beszéltek hosszan, milyen csodás a Tóra, mert számtalan módon lehet értelmezni, adott részek ráadásul más jelentőséggel bírtak Mózes korában, s mással manapság. Emeljük ki, hogy a szöveg eredetileg sem magánhangzót, sem központozást nem tartalmazott. Így mást és mást jelenthetett már annak idején, s ennek köszönhető a számtalan félrefordítás is. A hagyomány része, hogy amit tudunk, azt tovább kell adni. Közben választ

kell adni az új kihívásokra, újdonságokra – pl. mikor jön be az űrhajón a szombat.

Eltelt sok-sok idő, már a tizedik nemzedék él, amikor I.ten látja, hogy az emberek rosszak, tele gonoszszággal, erőszakossággal, ezért úgy dönt, eltörli őket a Föld színéről. Egyedül az egyetlen igazat, a már 600 esztendő Noét (Najach) és családját hagyja életben. Noé már a születésével változást hoz, ugyanis korábban Ádám és Káin bűne miatt csak bógáncsot termett a föld, ám ekkortól már hasznos terményeket, gyümölcsöket is.

Noé történetéhez hasonlóval számtalan kultúrában lehet találkozni, ezek közül a legismertebb a Gilgames-eposz, de akad egyiptomi megfelelője is. Alapvetően mind egy világhatalomról szól. Tehát lehetséges, hogy volt egy közös élmény. Persze a különbségek is fontosak... Noé bárkájának „végállomása”, a bő 3,5 ezer éves bibliai szövegben az Ararat-hegy. Azonban ez a hegy vélhetően nem azonos az Örményországban található Ararattal, miután később még többször is előfordul a Tórában.

Miért pusztulnak el az állatok, növények is? I.ten az ember miatt teremtette a világot, így az állatokat, növényeket stb. is, de az ember tönkretett mindent, ezért már rájuk sincs szükség.

Noé megmaradása azért is fontos, mert ő majd emlékszik arra, hogy mit rontott el korábban az ember, amit nem kéne ismét elkövetni, mert azt is el tudja mesélni, hogy az hova is ve-

zetett. Ráadásul így I.tennek nem kell újra kezdenie az egészet a nulláról. Illetve ezt követően I.ten ígéretet tesz, több vízözönt nem zúdít az emberiségre. /Akad vélemény, hogy Ádámig több világot is teremtett I.ten!/ A pusztítás és az újjászületés után jött a törvény, - a hét noachita törvény, - amely nem csak a zsidóságra, de az egész emberiségre vonatkozott.

Ekkortól ad engedélyt az Ö.váló, hogy az ember állatokat egyen. De ez feladatokkal is jár, gondozni, figyelni kell az állatokra. Tágabb értelmezés szerint az ember uralma az állatok felett, miközben nincs joga kínozni az állatokat.

A noachita törvények egyik kiemelkedő pontja, hogy bíróságokat kellett felállítani, a káosz után, a rend megőrzése érdekében.

Az áldozat az összes vallásban jelen-

lévő dolog. Az ember ezt (is) azért teszi, mert fel akarja venni a kapcsolatot I.tennel. Ezzel a felsőbb hatalom kegyét keresték. A zsidó hagyomány előtti időszakban ételt tettek ki, hogy az isteneket „megetessék”, a zsidók az égő áldozattal nem megetetni akarták az Ö.válót. De – akár a görög mitológiában is – emberáldozatokról is tudunk. Az Izsák történet pont ez ellen szól, a Tóra kifejezetten tiltja az emberáldozatot.

Az áldozatot követő szövetségekötés jele a szivárvány. A szivárvány nem csak szép, de a két világot, - ég és föld - is összeköti.

Az ókori zsidókban lehetett az a képzet, I.ten egy harcoss I.ten – erre a mózesi könyvek több bizonyítékot is szolgáltatnak – pl. Seregek ura. Ezért is jelentheti ugyanaz a szó a szivárványt és az íjat.

Noé az emberiség történetében elsőként szőlőt telepít, ezután bort készít, amit megkóstol, s bizony lerészegedik. Chám kineveti, megszegyeníti a meztelenül alvó apját, aki megátkozta. A másik két fiú, Sém és Jáfet szerényen háttal megy be a sátorba, majd betakarja Noét. Ők ezért áldást kapnak.

Még sok-sok izgalmas és új dolgot halottunk, tanulunk. Következő alkalommal Ön is tartson velünk minden csütörtökön 17 órától a zoom-on.

Meeting ID: 389 906 7799.

Jelszó: dohany.

Támogassa zsinagógánk alapítványát!

Az Alapítvány a Dohány utcai zsinagógáért az elmúlt években rengeteg programot szervezett a körzet hívei számára (kirándulás, múzeumlátogatás stb.), de környezetünk szembé alakításáért is rengeteget tett Nádél Tamás elnök vezetésével. Éleg megemlíteni az Emánuel park átalakítását, a sírkert rendbetételét, vagy éppen a Dohány templom orgonájának felújítását. S persze még hosszan sorolhatnánk, megemlítve, hogy minden évben anyagi segítséget nyújt valamilyen zsidó intézménynek.

Kérjük, támogassa Alapítványunkat!

Bankszámlaszám: 11707024-20359234-00000000
IBAN: HU71 1170 7024 2035 9234 0000 0000

Karanténsport: speciális online tréningek mesternek és sportolónak Gárdoséknál

Edző és sportoló, egyéni sportág és csapatsportág - apa és fia. A sportot szerető Dohány utcai zsinagóga közösségének tagjai, Gárdos Gábor és András, akiket sok mindenről faggathatnánk, hiszen Gábor versenyzőként Bajnokok Európa-kupáját és négy magyar bajnoki címet is nyert. Míg András éppen 10 esztendeje, élete első NBI-es meccsén beállt csereként, majd néhány perccel később gólt szerzett. A jelen aktualitásnak megfelelően ezúttal arról beszéltek a Pesti Sóletnek, hogy a sportot, az edzéseket miként befolyásolta a járvány és a karantén.

Életemben nem futottam ennyit
– Március 13-án játszottuk az utolsó bajnokit Gyirmóton, aztán 2-3 napig kérdéses volt, hogy lefűjják-e bajnokságot, vagy sem. Ráadásul szerdán lett volna a következő meccsünk, addig nem is edzettünk. Vártunk, aztán kedden bejelentették, hogy felfüggesztik a folytatást. Itthon voltunk a négy fal között és kaptunk futóprogramokat, amelyeket teljesíteni kellett – sorolta egy szuszra Gárdos András, a Soroksár NBII-es csapatának labdarúgója

András és Alfréd, a passzkirályok

– Kimentél a Margitszigetre, vagy valahova és futottál?

– Nem, a Szigetet kihagytam. Azonban a Duna partján a hidak között futottam, elfutottam az Árpád-hídon Budára, vagy éppen a Városligetig. Igyekeztem mindig változtatni, s mindig más és más útvonalat választani. Futottam mindenfelé, s rendre 8-10 kilométereket kellett teljesíteni. Mindezt pedig mobillal kellett mérni. Szerintem életemben nem futottam még ennyit szárazon. S hogy mennyit is? Miközben beszélünk, megnéztem a telefonomban - márciusban és áprilisban majd

100 kilométert futottam. A futást persze senki ne úgy képzelje el, hogy futottunk, amíg jól esik, vagy amíg a kedvünk tartja. Hol a táv nagyságát, hol az időt, hol az intenzitás erősségét, hol mást határoztak meg előre, s azt kellett teljesíteni. Hogy kicsit megtörjék a monotóniát, legyen némi motiváció is, szerveztek háziversenyt is. Akadt, amikor 5 kilométert kellett minél gyorsabban megtenni, máskor meg 15 perc alatt kellett a legtöbbet futni. Az edzőink is rendre hívtak, hogy vagyunk. Nálunk szerencsére elég családias légkör, jó a közeg. S ezen a karantén sem változtatott.

– De ugye nem csak futásból állt ez az időszak sem?

– Természetesen voltak otthoni átmozgató erősítések, programok. Akadt, hogy videón kaptuk a feladatokat. Aztán május első hetében volt végre az első összetartás, akkor kisebb, 7-8 fős csoportokban kezdtünk edzeni. Az edzők kint voltak három órát és egy-egy órát foglalkoztak velünk, heti három alkalommal. Az első edzéssel töltött hét után kiderült, vége a bajnokságnak. Csapnivaló érzés volt, hiszen mindenki jobban örült volna, ha a pályán dőlnek el a helyezések. Bár gazdaságilag valószínű jó döntést hoztak, mert azért az NBII-es klubok jelentős része vélhetően nem tudta volna fedezni a biztonsági, illetve a teszteléssel kapcsolatos költségeket.

– Hogy alakult a folytatás?

– Egész májusban, sőt még júniusban edzettünk heti hármakat, de rossz volt úgy, hogy nem tudtuk, mikor lesz a következő meccsünk, s hogyan tovább. Nem sokkal mielőtt leálltunk, döntöttek arról, hogy augusztus 2-án indul az új szezon. Kaptunk két hét pihenőt, azonban azt is úgy, hogy egy hétig itthon kellett edzenünk, megint sok-sok futás-

Edzés végre a pályán

sal. Majd jött az öthetes felkészülés, ami furcsa volt, mivel a folyamatos otthoni tréning miatt sokkal jobb fizikai állapotban vágtunk ebbe bele, mint általában. De azért frusztráló volt előtte naponta egyedül edzeni, mert ez mégis csak csapatsport. A csoportos edzések idején pedig eleinte nem lehetett bemenni a komplexumba. Az edzőpálya előtt kellett parkolni, kérték, hogy mindenki külön menjen. Az edzés után pedig azonnal mindenki külön, szerelésben haza. Igaz, én még rendre lazítottam egy jó fél órát a fűben ülve, mielőtt elindultam. Amúgy már a Gyirmót ellen meccs után haza vitük a felszereléseket, de az intézők is nagyon segítőkészek voltak, ha bárkinek, bármire szüksége volt. De a klub is maximálisan mellettünk állt. Aztán végre lehetett már használni az öltözőt, s egyre jobb lett a hangulat. Annyi pozitívum történt, hogy a karantén alatt meggyógyult a sérült, beszakadt combizmom.

– Sejttem, hogy labda nélkül nem volt az igazi...

– Nagyon nem... de legalább a gyerekekkel átvettük a passzolás-t mondta nevetve András. /Aki nem tudná, kislát, Alfréd június közepén lett egy éves – a szerk./ Ezért is volt jó, amikor végre a pályán edzhetünk, majd jöttek az edzőmeccsek.

/András szerényen elhallgatta, hogy az egyiket éppen az ő góljával nyerte meg a csapata 1-0-ra – a szerk./ Sőt, azóta lejátszottuk az első bajnokikat is. Ezek is megmutatták, a hosszú kihagyás után nehéz a szerda-vasárnap ritmus. Ráadásul ugye Soroksáron nem tud a mester két majd azonos csapatot pályára küldeni. De a topligák végén is lehetett látni, hogy hiába edzettek sokat, a leállás nyomott hagyott.

– Gondolom nem is feltétlenül fizikálisan, hanem inkább mentálisan...

– Igen! Sportolok öt éves korom óta, profi szinten tíz éve vagyok labdarúgó, s nem volt olyan, hogy egy hónapnál több szünetem lett volna. Most viszont két hónapig otthon edzettünk, aztán a következő hónapban sem úgy, ahogy szoktunk. A szervezet nem értette, hogy most mi történik. Hiába nem voltunk ott a pályán, ez nem volt igazán pihenés. Ráadásul most el sem lehetett utazni, hogy legalább kicsit kikapcsolódjunk, kicsit elhagyjuk Budapestet, hogy más ingerek is érjenek. De ennek vége, most már arra fókuszálunk, hogy végre vannak edzések, vannak meccsek. Miután a Vasas mellett csak mi maradtunk fővárosi csapat, remélem minél több szurkoló jön majd a mérkőzéseinkre...

Jó tanácsok a döntő szünetére...

– Július 25-én, a tokiói játékok első napján lépett volna pástra egyéniben, világbajnok vívód, Szatmári András. Majd néhány nappal később régi tanítványod, Márton Anna. Aztán a két csapat. Ehelyett...

– Bár számítottunk rá, hogy így alakul, mégis amikor megtudtuk, hogy elmarad az olimpia, letargikus állapotba kerültek a versenyzők is, és én is – kezdte Gárdos Gábor, az MTK és női válogatott kardozóinak mesteredzője. – Már nem gondolunk bele abba, mi lett volna, ha... Megyünk tovább!

– Mi történt a karantén idején, miként tudatok készülni?

– Nehezen telt a karanténos időszak, de igyekeztünk megoldani. Első körben online tartottunk edzéseket, s főleg a fizikai részre helyeztük a hangsúlyt, leginkább a szinten tartásra törekedtünk. A technikai rész nyilván kevésbé volt megoldható videón keresztül, hiszen azért ahhoz kell az ellenfél is.

Nagyon jó jött a családnak, hogy ilyen sok időt tölthetünk együtt. Ráadásul közben született két unokám is, akiket az enyhítés után végre meg lehetett látogatni. Pár éve tanultam angolul, most ezt frissítem fel, van egy angol tanárom is. – Mikor szabadulhatok ki otthonról? – Május vége felé kezdhettünk el végre dolgozni. Belevágtunk a munkába, még úgy is, hogy jelenleg sincs nemzetközi versenynaptár, nem tudjuk, mikor lesznek a versenyek. Így pedig elég nehéz készülni. Július elejéig dolgoztunk, az jól is ment. Aztán kaptak egy hónap pihenőt a srácok, s most indultunk újra. Építjük fel az egész évet, egészen az olimpiáig gondolkodunk már. Most egyelőre a fizikai alapozás jön, aztán következik a szakmai rész.

– Nincsenek versenyek, miként lehet ilyenkor megtörni a monotóniát?

– Egy akcióból akkor lesz eredményes tusadás, ha azt alaposan begyakoroljuk, most jócskán lesz erre

Gárdos Gábor és Szatmári András

– Neked mivel telt ez az időszak, amikor kevesebb edzés volt?

– Az elején önkéntes karanténba vonultunk. Mint mondtam, online azért tartottam edzéseket, sokat videóztunk. Most, hogy több szabadidőm volt, a családdal is sokat lehettem. Rengeteget főztünk együtt, a húgammal, Bogival is, akit szintén ismertek. Rég voltam itthon, s pihentem ennyit, érdekes volt így. Hiszen amúgy rengeteget utazunk versenyre, edzőtáborba.

lehetőség. Persze ezt nagyon nehéz versenyen kívül. De úgy számolunk, hogy lesz olimpia és készülünk arra. Szerencsére a tanítványaim nagyon szeretnek iskolázni, amikor szemben állnak velem és különböző gyakorlatokat hajtanak végre maximális precizitással. Ez egy kihívás, hogy megfeleljenek önmaguknak, és persze nekem is. Ezeknél a feladatoknál a kéz, láb és a fej összehangjára van szükség, ami nagyon összetett.

– Két éve, amikor Szatmári András világbajnok lett, arról beszéltek, – Pézsa Tibor, olimpiai bajnok mesterrel, – hogy na akkor most már megtanítjátok vívni. Hol tartotok?

– Tavaly a budapesti vébén egyéniben – és csapatban – 2. lett András, szerintem akkor jobban vívott. Tehát érzékelhető az előrelépés. De egy olimpiai bajnoknak is lehet mindig tanítani valamit. Igyekszünk fejlődni, hiszen komoly céljaink vannak...

Gárdos Gábor és Márton Anna

– Ebben egy másik magyar, a kétszeres olimpiai bajnok, Szilágyi Áron lehet nagy ellenfele...

– Az átlagembernek mindegy, melyik magyar nyer. Persze érdekes, hogy Áronnak a harmadik lehetne. De ez egyéni sport, mindenki a saját sikerért küzd. Aztán két nap múlva a csapatért, együtt. Mindketten tisztelik a másikat, edzésen is presztízscsatát vívnak, melyet komolyan vesznek. Nem véletlen, ha egymással asszóznak, megáll a terem, s a többség őket figyeli.

– Nem csak a fiúknál, de a hölgyeknél is van kiemelkedő versenyző, Márton Anna!

– Fantasztikus sportolónő! Anő kardcsapat jelenleg kvalifikációs helyen áll a korábbi versenyek alapján, s bízom benne, hogy ki is jutnak. Elviékben még egy verseny van hátra, de ugye nincs versenynaptár. Anna ismét ott lehet egy olimpián, s én nagy reményeket fűzök a szerepléséhez. Ráadásul

ezúttal neki is van egy erős ellenfele itthon, Pusztai Liza. Ez pedig mindkettejüket és a csapatot is előre viszi...

– Arról rendre olvashatunk, hogy egy-egy versenyző miként relaxál, mit csinál egy döntő, egy nagy mérkőzés előtt. De mit tesz ilyenkor egy edző?

– A 64-es tábla után 1,5 óra szünet következik, míg a 16-ért vív a sportoló. Addig újra kell melegíteni, a versenyzőim igénylik, hogy kicsit

technikázunk. De készülünk kicsit a soros ellenféltől is. Szatmári András kifejezetten szeret iskolázni. Annával inkább a feladatokat beszéljük át. Amennyit lehet, ott vagyok a tanítványaim közelében. Igyekszem nem mutatni, hogy izgulok, pedig ideges vagyok. Ez azért jóval egyszerűbb volt, amikor nekem kellett a pástra állnom, mint most mellette. Két éve, a véb döntő szünetében, 8-4-es hátránynál arról beszéltem Andrisnak, hogy nehéz idáig eljutni, élvezze ki, és nyerve meg. Szót fogadott! Majd utána mosolyogva azt mondta, miért nem említettem ezt korábban. Tavaly vezetett féldíjban, az amúgy kiváló a koreai váltott, míg Andrisnak sajnos megbesült 2-3 támadása. De ebből a második helyből is rengeteget lehet tanulni, amit jövőre már az olimpián hasznosíthatunk. Mindenesetre a döntő szünetére már van egy jó tanácsom...

Schiller Zsolt

Dési János

Focilabda kapedliből

Nagyszőlős jellegzetes kárpátaljai posztszovjet városka. Nyomokban még felsejlik a hajdani monarchia viszonylagos jóléte. De a szovjet idők jegyei még messze nem tűntek el, miközben már láthatóak az új idők új építményei is, a szép kávézók, egy-két normális vendéglő, tisztes üzlet – s közte mindaz, ami a szovjet idők igénytelenségét, szegénységét jelentette.

Nagyszőlősön a XVIII. századtól már biztosan élnek zsidók. Szépen gyarapodó, erős közösség volt. Híres haszid rabbik, később sok cionista szervezet. Egyre bővülő intézményhálózat, viszonylagos biztonság jó ideig. Épülő zsinagógák. Az I. világháború után megtelepednek itt, és munkát kapnak Galiciából menekülő zsidók, vagy olyan zsidó hadifoglyok, akik itt reméltek biztonságot, munkát, ellátást. Köztük a híres rabbi Hajim Horowitz, akit majd a magyar hatóságok közreműködésével ölnek meg családjával együtt 1941-ben Kamenyec-Podolszkijban.

A negyvenes évek legelején a város lakóinak bő harmada, több mint 4 ezer ember, tartozik a zsidó közösséghez. A húszas években a 36 tagú városi tanács 11 tagja a Zsidó Nemzeti Párt küldötte, még az egyik polgármester-helyettest is e párt adja. De hát ez a demokratikus Csehszlovákia ideje.

Weiss Miklós, a helyi rasekol

A bécsi döntés után a város Magyarországhoz kerül, s ezzel vége az itteni zsidó életnek. Előbb a jogfosztások, sokaknak a halál Kamenyec-Podolszkijban. A többieknek előbb a kifosztás – majd a gettóba gyűjtés, Auschwitz – ahol szinte mindenkit megölnék. A magyar királyi csendőrség és a hivatali apparátus brutális közreműködésével ér véget többé-kevésbé a zsidóság története itt.

Szombat délelőtt van, kedvesen süt a nap. Nekivágok a megmaradt kis utcáknak, ott ahol egykor a gettót berendezték. Akad egy emléktábla, amely a gettót idézi. Sokféle emlékmű van itt, a főtéren a legutóbbi háborúk áldozatainak az emlékműve, az afganisztáni harcoktól a legutóbbi ukrán-orosz háborúig. A sarkon egy szovjet idők idéző boltocska, üres pultokkal ásitózik – mellette egy másik üzlet, amely még Bécsben is megállná a helyét. A vásárlók az előbbiben nézegetik az üres hússokampót és a másodlagos frissességű felvágottat – úgy látszik a megszokás nagy úr. Kicsit beljebb megyek, és akkor ugrik elélem egy szépen rendbe rakott épület, nyilvánvaló, hogy a zsinagóga. Megállok a kerítésnél, jobb kezemmel rázogatom a kilincset, zárva. A ballal kapedli után kutatok, hátha szükség lesz rá. És ekkor látom, hogy jön kifelé egy úr, kapedlival a fején.

Git sabsesz – köszönök neki.

Git sabsesz – felel, és várakozóan néz.

Eddig egyszerűn ment, de hogyan tovább? Errefelé elég nagy a nyelvi kavardás. A legegyszerűbb utat választom:

Jó szombatot hát, beenged?

Nem is különösebben lepődik meg, nyitja a kaput és tessékel befelé. Ő itt a rasekol, Weiss Miklós úr. Büszkén mutatja, hogy részben magyar állami segítséggel elkezdtek az épület felújítását. A szovjet időkben tornateremnek használták és igyekeztek minden olyasmit eltüntetni az 1874-ben felavatott épületről, amely emlékeztetett egykori használóikra, az itteni zsidókra.

A tető készen van, a vízelvezetést megoldották – de bent ma csak a csupasznál téglafalak állnak. Mi tagadás, a pucérra vetektetett fal, az ablakokon betörő fénnyel egészen különös hangulatot teremt. A pusztulását és a feltámadását egyszerre. Vagy legalábbis a reményét. Hiszen kérdés, honnan lesz pénz a folytatásra és az sem egyértelmű még, ki finanszírozza a további munkálatokat. A háborúban álló Ukrajnának belátható időn belül erre nem lesz pénze, a magyar állam már beszállt, s bár a Kárpátaljáról elszármazott zsidóknak például Izraelben is van csoportja, olyan kevesen élték túl a holocaustot, hogy nem sokan akadnak, akik segíteni tudnak.

Mindenesetre, jobb a helyzet, mint amikor tornaterem működött itt, ráadásul azzal, hogy a tető készen van már, megállították a további pusztítást.

A zsidó motívumokat részben régi képek alapján próbálják helyreállítani, részben a miniszobraitól ismert Kolodko Mihály szobrászművész segítségével igyekeznek restaurálni.

Weiss meséli, hogy amikor kiemelték az ablak-keretet, akkor egy résben szalmával kitömve két labdává egybegyűrt kapedlit találtak. Minden valószínűség szerint a negyvennégy tavaszán a gettóból ide összegyűjtött gyerekek játszhattak ezzel – életükben utoljára – s miután már semmijük nem maradt, így készítettek labdát maguknak. Aztán, amikor elvitték őket, utolsó kincsüket eldughatták – talán ők még bíztak benne, hogy visszajönnek.

Megyünk fel a lépcsőn, egy kis szobában ketten imádkoznak – orosz anyanyelvű zsidók, akik itt kötöttek ki. Az egykor itt élőket megölték, a visszajött maradék a háború után vándoroltak ki, vagy a nyolcvanas-kilencvenes években. Az utolsó zsidók, ahogy a magyarok, most mennek el – de az élet nem áll meg. S ha a minjen még nincs is meg, lehet, egyszer feltámad még az élet a nagyszőlősi zsinagógában.

Szentgyörgyi Zsuzsa

Egy másod-generációs Marslakó -- Kemény János

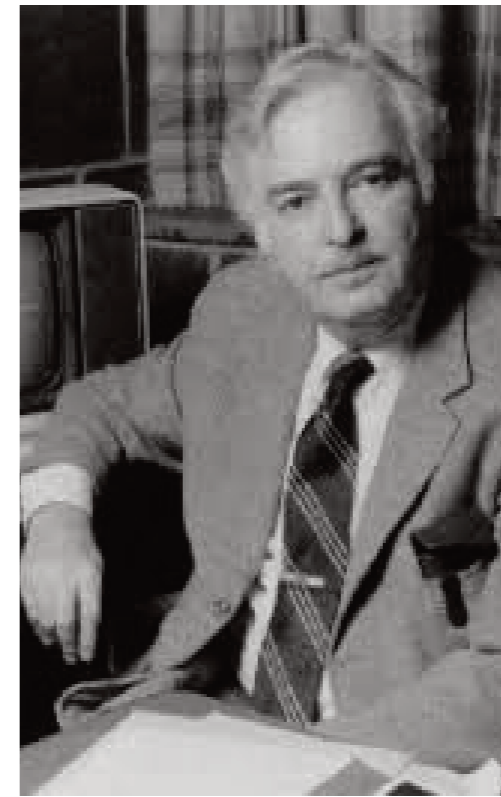
Amikor a kis János megszületett (1926), a magyar Marslakók legidősebbjét, az egykori csodagyereket, később az amerikai légügyi vezetők által zseniként tisztelt Kármán Tódort már professzori állással várták a tengerentúlon. János tizenhárom éves koráig Budapesten nevelkedett, ahol kitűnő matematikai oktatást is kapott a Berzsenyi Dániel Gimnáziumban, Bölcs ház tanár úrtól.

Így emlékezett ő maga: „Az első alkalom, amikor az itt tanultakhoz képest új anyagot tanultam, a Princetoni Egyetemen volt”, pedig ő itthon csak a gimnázium alsó tagozatáig jutott. Ez is jól mutatja, milyen hatalmas, napjainkig is ható lendületet adtak az USA tudományának, kultúrájának az Európából a náci által elűdözött, elsősorban magyar, német, osztrák zsidó tudósok, művészek és egyéb szakemberek. Az ifjú János édesapja, a nagykereskedélemmel és bankügyletekkel foglalkozó Tibor is nagyon okos ember lehetett. Ezt mutatja, hogy Ausztria német bekebelezésekor (Anschluss) felismerte a hatalmas veszélyt. Amerikába utazott, és kapcsolatait felhasználva, ott megalapozta későbbi megélhetésüket, majd 1940-ben kihozta a családját. Jó érzékekkel tette, mert Magyarországon maradt rokonait el is pusztították.

Amikor a Kemény-fiú az USA-ba érkezett, még nem tudott angolul, bár persze anyanyelvén kívül beszélt németül és jól ismerte latint. Utóbbi óriási segítség idegen nyelvek tanulásában. Ám a kiejtése idegen maradt. Marx György írja erről a kedves adomát: „Princetomban egy jól sikerült vizsga után furcsa kiejtésére felfigyelve matematika professzora megkérdezte, honnan származik. Mikor Kemény megmondta, a prof égne emelte karjait: Úristen, még egy magyar”. Az egyetem elvégzése után hamar, 1945-ben amerikai állampolgár lett, miután a háború miatt már előtte letöltötte katonai szolgálatát. Ám nem egy lövészárkban, hanem Los Alamosban, az atombombát kidolgozó híres intézményben, a Manhattan Terv Elméleti Fizikai Osztályán, amelynek vezetője a Nobel-díjas nagy német fizikus, I. I. Rabi volt. A fiatal Kemény a nem sokkal idősebb Richard Feynmannal dolgozott, ő lett a közvetlen főnöke. (A PS olvasói emlékezhettek Dick Feynmanra, az excentrikus zsenire.) Az osztályon bonyolult számításokat végeztek az elméleti alapozásokhoz. Méghozzá asztali kalkulátorokkal, igaz, nem kézi, hanem villamos meghajtásúakkal. Kemény érdeklődése ekkor ébredt a számításokat megkönnyítő gépek felé. Ehhez az érdeklődéshez hozzájárulhatott, hogy Los Alamosban személyesen is megismerkedhetett Neumann Jánossal, aki nagy hatást tett rá. Így emlékezett: „Neumann teljesen normális ember volt, ugyanakkor a legnagyobb élő matematikus”.

A háború után, 1947-ben, immár leszerelve visszatért Princetomba, ahol évfolyamelsőként diplomázott, majd doktorált. A kiváló fiatal matematikus szép lehetőséget kapott, amikor a

híres Institute for Advanced Studies igazgatója, Richard Oppenheimer asszisztensnek nevezte ki Albert Einstein mellé. Őrá így emlékezett Kemény: „Einstein volt a legkedvesebb, legaranyosabb ember, akivel életemben találkoztam. Asszisztense mindig matematikus volt, ő nem szorult másra fizikából, de matematikából segíteni kellett. Értette a matematikát, de nem volt korszerű a tudása. Ehhez kellett az asszisztens. Hogy őszinte legyek, a matematika modern módszereihez jobban értettem”.

Einstein meg lehetett elégedve vele, mert a 27 éves fiatalembert az ő ajánlására matematika professzorának választotta a nagy hírű, de konzervatív Dartmouth Egyetem (amerikai viszonylatban nagy múltra tekinthetett vissza ez az egyetem, 1759-ben alapították.) Majd 29 évesen lett János a Matematika Intézet vezetője. Az egyetem első számítógépét kollegájával, a BASIC nyelvet vele társként kidolgozó Tom Kurtz-cal együtt hozták el. A „gépecske” fagyasztóláda méretű volt, egy mai okos karórának is sokszorosa a memóriája, s a működési sebessége. Némi humoros felhanggal Kemény így emlékezik erre az időre: „Óriási és drága bestiák voltak ezek. A számítógépek igazgatói azt tekintették fő feladatuknak, hogy gépeiket megóvják a használóktól”.

E sorok írója is dolgozott még „ősidőkbeli” számítógépen. A már színre lépett magas szintű programnyelvek, az Algol, a Fortran nem voltak alkalmasak az interaktív munkára és arra, hogy egyszerre akár több programozó is futassa a munkáját. Ezért történelmi jelentőségű Kemény és Kurtz nagy eredménye, a felhasználó-közeli, interaktív nyelvnek, a BASIC-nek a létrehozása. A betűszó (Beginners' All-purpose Symbolic Instruction Code, vagyis kezdők általános célú szimbolikus utasítás programja) jól tükrözi ezt a nagyszerű kezdeményezést, vagyis, hogy kezdő is könnyen megtanulhatja, de ne kelljen hozzá a számítógép felépítésének ismerete. Nagy lépést jelentett ez a nyelv a mai idők alkalmazásai felé, amikor gyermekektől kezdve szinte bárki képes napi feladatokra és különleges eljárásokra használni a számítógépet. Különösen most, a pandémia idején bizonyosodott be, milyen nagyszerű, életünket segítő eszköz a számítógép.

Bár a két kidolgozó levédte a márkanévet, a nyelvet azonban bárki fizetés nélkül használhatta, ami rendkívül erősen meglendítette a gyors elterjedését. A nagyhírűvé vált Keményt 1970-ben kinevezték egyeteme elnökének, vagyis rektorának. Amikor beiktatták, akkor tudta meg, hogy az elnök nem tarthat órákat. Fellázadt, és elérte, továbbra is taníthasson. Másik, forradalmi tette volt, hogy nők, indiánok és feketék is beiratkozhatnak az egyetemre. Izgalmas ellentmondás, hogy ezt, a nagy ellenkezéseket kiváltó lépést a múlt század hetvenes éveinek Amerikájában tette meg, miközben akkor én már, nő létemre tíz évvel korábban végezhettem a Budapesti Műegyetemen.

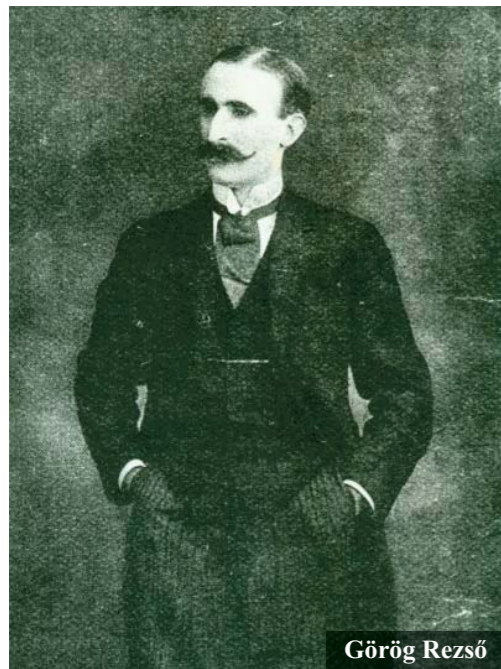
1979. május 28-án hajnalban történelmi jelentőségű baleset történt: a Harrisburg városkában működő amerikai atomerőműben egy jelentéktelen és elhárítható üzemzavar keletkezett. Ám a politikusok, és a média szenzációra dagasztotta. Annyira, hogy az USA elnöke, Jimmy Carter, két héttel az üzemzavar után vizsgálóbizottságot nevezett ki, amelynek élére Kemény Jánost hívta meg. A Kemény-jelentést a média bőséges terjedelemben és sokszor idézte, maga a bizottsági elnök az USA egyik leghíresebb és legmegbecsültebb polgára lett. Kemény G. Jánosnak tevényei és sikerei, de aránylag szűköse szabott élet jutott: 1992 májusában elvitte egy szívroham. Az amerikai média nagy terjedelemben emlékezett meg róla. A magyar sajtóban csupán egy rövidke hír jelent meg az eltávozott Marslakóról.

GÖRÖG REZSŐ, A LEGSIKERESEBB MAGYAR SZAKÁCS 100 ÉVE EGY MAGYAR CHEF VILÁGHÍRŰ LETT

Már két éve, hogy új sorozatot indítottunk, amely többek tetszését elnyerte. Folytatjuk a sok érdekességgel tarkított utazást - a XX. század elejének Budapestjén. Továbbra is a kiváló www.melyenszanto.blog.hu szerzője, Szántó András válogat a blogban megjelent legérdekesebb írásából. Ezúttal az első világhíres magyar szakáccsal ismerkedhetünk meg.

Rengeteg tehetséges hazai szakácsunk közül sokan jártak külföldön és terjesztették jó hírüket, de sokszor hiába igyekeztek mély nyomokat hagyni, ha például egy Nemzetközi Szakácsversenyen a 20-30 bennfentes (és konkurens) szakácson kívül más nem is látta-ízlelte főztjüket. Vannak azonban kivételek, akik akár évtizedekre is emlékeztetést tettek (vendég)szereplésük; olyan konyhákon, amelyek napi gyakorlatában helybéli inyencek ezreit szolgálták ki szakácsaink ott töltött idejük alatt.

Egy ilyen embert szeretnénk az emlékezetekben felidézni-visszaidézni. Az első helyen áll Görög Rezső, kinek élete jól példázza a szakmai elhivatottság, a hazafiúi büszkeség és a tudás-továbbadás készségének ötvöződését. Több, mint száz éve, 1911-ben írta róla a hazai sajtó, hogy „szárnyára kapta a hír és hordja az összes világtájak felé, mint olyan szakácsét, aki a magyar névnek külföldön dicsőséget szerzett”.

Görög Rezső

Ki is volt Görög Rezső?

Alapiskolái és a 4 középiskolai osztály elvégzése után hadapród-iskola növendéke volt, de fülbetegsége miatt ezt abba kellett hagynia. Szakácsinas lett a dunaparti Hungária Szálloda konyháján, ahol Jurkovich Ferenc főszakács mellett dolgozott, tanult, nevelkedett. Jurkovichot tartották az egyik legkiválóbb szakács-pedagógusnak (akikből ma is elkélne néhány!), ő volt a Magyar Szakácsok Köre megalapításának elindítója is. A legszorgalmasabb tanítvány mindent ellesett mesterétől és közben csillapíthatatlan szenvedélyévé vált a „szakácstudomány”.

1903-ban felszabadult az inas – és kiszabadult belőle az alkotószellem. Hamarosan külföldre indult, hogy a szakmában – a régi jó mester-világ hagyományai szerint – tovább tanuljon és sokféle ország, sokféle mester tapasztalatait megismerje. Párizsban rendkívül kemény munkát végzett szinte éhbéért (20 frank), de 5 év múlva (1908-ban) már ennek harmincszorosát kereste konyhafőnökként. Rendkívüli szorgalma és főként szenvedélye révén London legelőkelőbb szállodájának séfje lett és ezt utólag is Jurkovich tanítómesterének köszönte.

Magyar gasztronómiai krónikánk dicsőségére száz évvel ezelőtt a londoni Nemzetközi Szakácművészeti Kiállításon az összes kategória első díját nyerte el az angol birodalom legkiválóbb főszakácsai előtt! Pár hónap múlva a párizsi szakácművészeti világhiállítás is megkapta a két legmagasabb díjat, kitüntetés, ami a hazai szakmai közvélemény szerint „nagyban felülmúlja a londonit, mert ezt a szakácmesterség eleddig leghíresebb, legklasszikusabb földjén, bizonyonnyal világhírű szakácművészekkel szemben ítélték oda”. Erre Görög később úgy válaszolt, hogy „napjainkban London vezet a konyhaművészet terén is; nincs a világnak egyetlen olyan városa, mely oly kiváló mesterekkel rendelkezik, mint London, de nincs is olyan finoman étkező és jól fizető vendég, mint az angol”.

Az angol gasztronómiai nagyság megteremtője egy francia, August Escoffier (a festményen) volt, ekkoriban a világ összes Ritz- és Carlton szállodáinak igazgatója (mindkettő volt később Pesten is), aki 70 éves korában még mindig fáradhatatlan mesternek és tanítónak bizonyult. Görög Rezső évekig vele-mellette dolgozott, 1911-ben már személyes jó barátokká váltak.

Az első „Nouvelle Cuisine” – magyar segédlettel
Görög Rezső átélte, a magyar szakácsok számára feltárta és elérhetővé (követhetővé) tette a francia konyha XX. századi első nagy változását, a „Moderne Cuisine” elterjedését. Azt csak remélni merem, hogy Escoffier mesterről nem kell sokat mondani, mert minden magyar szakmabeli jól ismeri. (Igaz, akivel eddig beszéltem róla, maximum a nevét hallotta és legyintett – „elavult öslény” volt a legszelídebb jellemzése a mai sztárszakácsok részéről...) Pedig August Escoffier mester megalkotta, bevezette és elsősorban Londonból indulva, világszerte terjesztette a francia, illetve „a konyha” megújulását, amit csak a 60-as években követett újabb „konyha-forradalom” Paul Bocuse vezetésével. (Bocuse szakiskolája ma is működik –

horribilis pénzekért végeznek ott tanfolyamokat hazai gourmand-ok is –magyar szakács, szakember szinte soha. Másrészt róla neveztek el a világ egyik legrangosabb szakácsversenyét, a „Bocuse d’Or”-t, amelyet 2016-ban Budapesten rendeztet meg...)

Visszatérve az előbbi gondolathoz: Escoffier szakított a szobrász-remekművek addigi egyeduralmával, mely az ízeket nem engedte eléggé érvényesülni a látványosság mellett. Egyszerűsége törekedett és buzdított az alkotórészek összhangjának megteremtésére és az ízek dominanciájára. Fontosnak tartotta a receptek taníthatóságát és másolhatóságát – a Ritz- és Carlton-birodalom minden szállodájában ugyanolyan minőséget és tartalmat lehetett érzékelni bárhol a világon az azonos nevű étel-költevények fogyasztásakor (többek között ez alapozta meg a Ritz márka nagyságát is).

August Escoffier

Escoffier a francia gasztronómia történetének már a harmadik korszakát jelentette a korai Carême („Haute Cuisine”), majd a Bernard és Dubois („Cuisine Classique”) után. A szakmát felkavaró híres könyvét, mely korszakalkotó váltást, modernizálást jelentett az akkori szakácművészetben – vajon miért nem fordították le magyarra a mai napig sem? Miközben annyi közepes és sokszor az átlagosnál is gyengébb könyv kiadásával ömlesztik-telítik el a piacot? Remélem nem azért, mert a magyar szuperszakácsok és séf-celebek a saját (agyrem-receptekkel teli) könyveiken kívül mást úgysem olvasnak el...

Mit profitált mindebből Magyarország?

Görög Rezső, a Budapesten végzett tanonc néhány év múlva az akkori világ legelsőnek számító séfje mellett dolgozott, később a személyes barátságát is élvezte. Legnagyobb érdeme azonban az, hogy ebből eredő előnyeit és tudását a hazai szakács társadalom javára igyekezett kamatoztatni. Escoffierrel közösen indították el 1911-ben a „Le Carnet d’Epicure” című gasztronómiai folyóiratot, melyből Görög rendszeresen küldött a hazai szakmának cikkeket, tudósításokat – a Magyar Szakács c. lapban való megjelentetés céljára. Ekkor fordult elő elsőként (talán azóta sem!), hogy ilyen világnagyság, mint Escoffier a magyarok számára egyedi cikket írt és az Görög fordításában el is jutott a hazai szakmai kör tagjaihoz.

Felmerülhet az Olvasóban, ha ennyire szíven viselte Görög Rezső a magyar szakma sorsát, és minden igyekezetével segítette, akkor miért nem jött haza fejleszteni, tanítani? Ennek profán okáról azt írta, hogy „London felülmúlja a munka díjazásában a többi világvárost, a nálam alkalmazásban lévő néhány szakács fizetését még egy tábornok is megirigyelné”. Egyszer biztos hazajött – 1913-ban a budapesti Ritz Hotel megnyitására – hiszen ekkor már a szállodalánc igazgatója, Escoffier

Hungária Szálloda

mellett dolgozott és ő is részt vett a vezetőség munkájában. A pesti Duna-part újabb ékességében a szakács személyzet betanítását és a Ritz-étlap itthoni bevezetését végezte el. Ezért hát maradtak az írások és a tudósítások, Escoffier élettörténete a saját előadásában (rendkívül tanulságos lenne minden hazai séf okulására!), amely 1911 októberében jelent meg magyarul szakmai folyóiratunkban, a Magyar Szakácsban. Itt olvasható egy érdekes részlet is:

„Érdeemes lesz, ha megemlítem, én voltam az első, aki a valódi szedgedi paprikát kihoztattam külföldre és bevezettem a francia konyhába 1879-ben, a montecarloi Grand Hotelben. Ezen háznak étlapjain szerepelt először külföldön a „Poulet au Paprika” és a „Gulyás Hongroise”.

Pedig csak ezután 30 évvel ismertem meg Görög Rezsőt – holtig hű tisztelőjét és barátját. A fő munkájában, a Le guide culinaire c.

könyvben már több magyar vonatkozású recept található – egészen biztosan Görög Rezső hatására. Escoffier következő könyvének (Le livre des menus) dedikált példánya a feltételezések szerint szerepelt először külföldön a Budapesti Vendéglősök és Szállodások Ipartestületének könyvtárába:

Görög Rezső „egyszerpenyős” vacsora menüje

Görög magáévá tette és szenvedéllyel hirdette az alapelvet, hogy a jó konyhának nagy befolyása van a boldog családi életre, sőt „a konyhán keresztül kell az emberiséget meghódítani”. Ehhez pedig kellékként mindössze egy serpenyőre van szükség, mivel „ebben az egyetlen edényben egy egész dinert tudunk elkészíteni a levestől egészen a desszertig”. Egy ilyen – a francia hétköznapokat jellemző – minta ételsort össze is állított mesterünk és elküldte a magyar szakma és persze a háziasszonyok számára. Ennek egy részlete szerepel a Pesti Sólet mostani menüjében.

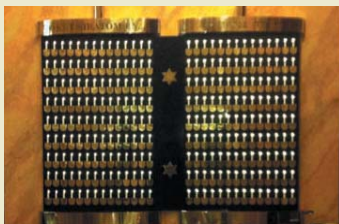
A teljes menüsört, illetve a cikket és további képeket itt találja meg: <https://tinyurl.hu/np8n>

Ritz Budapest 1913 (ülő sor balról a 6. Görög)

Jahrzeit-napok a falnál

A Dohány utcai Zsinagógában a fekete gránitból készült Jahrzeit-falon a kis névtáblák fölötti gyertyák évente öt alkalommal gyulladnak fel, s emlékeztetnek elhunyt hozzátartozóinkra, ismerősünkre. A négy Mázkir napon, vagyis Jajm Kippur, Smini Áceresz, Pészach 8. és Sovuajs 2. napján és haláluk héber naptár szerinti évfordulóján – az előző estétől – világítanak szereteteinkért a gyertyák. A Jahrzeit-napon a reggeli i.tentisztelet után a közösség átmegy a falhoz és Káddist mond az elhunytért. Lapunk úgy segít Önöknek, hogy közreadjuk, elhunyt szereteteiknek mikor is van a Jahrzeitje.

Kardos József	szeptember 2.	Gellért László	szeptember 7.
Silberer József	szeptember 2.	Markovits Miriam	szeptember 9.
Sugár Vilmosné	szeptember 2.	Sarlós Pál	szeptember 9.
Z. Grünberg Vera	szeptember 2.	Steiner Mariann	szeptember 10.
Streliczné Faragó Éva	szeptember 3.	Vámos (Weinstein) Ferenc	szeptember 14.
Lucy Lebovits	szeptember 4.	Dr. Váradi István	szeptember 15.
Donáth Magdolna	szeptember 5.	Deák János	szeptember 17.
Reisz Margit	szeptember 5.	Halmi Sándorné	szeptember 17.
Brummer Lea	szeptember 6.	Tardos Károlyné	szeptember 17.
Rudas Jenőné	szeptember 6.	Boros László	szeptember 17.

MAZSÖK
MAGYARORSZÁGI
ZSIDÓ ÖRÖKSÉG
KÖZALAPÍTVÁNY

Köszönjük a MAZSÖK támogatását, amely hozzájárult mostani számunk megjelenéséhez. Továbbá jelentős segítséget jelent a Pesti Sólet, a Dohány zsinagóga honlapja, s facebook oldala számára a későbbiekben is.

A DOHÁNY UTCAI TEMPLOMKÖRZET NAGYÜNNEPI IMARENDJE AZ 5781. ZSINAGÓGAI ESZTENDŐRE

ב"ה

Rajs Hásónó I. este	2020. szept. 18.	18:31	Szukkajsz I. este	2020. okt. 2.	18:00
Rajs Hásónó I. reggel	2020. szept. 19	9:00	Szukkajsz I. reggel	2020. okt. 3.	9:30
Rajs Hásónó II. este	2020. szept. 19	18:00	Szukkajsz II. este	2020. okt. 3.	18:00
Rajs Hásónó II. reggel	2020. szept. 20	9:00	Szukkajsz II. reggel	2020. okt. 4.	9:30
Sábász Súvó este	2020. szept. 23.	18:00	Hajsánó Rábbó reggel	2020. okt. 9.	7:30
Sábász Súvó reggel	2020. okt. 24.	9:30	Smini Áceresz este	2020. okt. 9.	18:00
Erev Jajm Kippur reggel	2020. szept. 27	7:00	Smini Áceresz reggel	2020. okt. 10.	9:30
Erev Jajm Kippur Mincha	2020. szept. 27.	13:00	Smini Áceresz Mázkir	2020. okt. 10.	
Kol Nidre	2020. szept. 27.	18:13	Szimchász Tajró este	2020. okt. 10.	18:00
Jajm Kippur reggel	2020. szept. 28.	9:30	Szimchász Tajró reggel	2020. okt. 11.	9:30
Jajm Kippur Mázkir	2020. szept. 28.		Sábász Börésisz este	2020. okt. 14.	18:00
Jajm Kippur-i böjt vége	2020. szept. 28	19:14	Sábász Börésisz reggel	2020. okt. 15.	9:30

A fenti imarend tervezet, melyet több módon is befolyásolhat a járványhelyzet. /Lehet, hogy csak adott számú hívő lehet jelen, de sajnos az is előfordulhat, hogy nem nyit ki a zsinagóga./

Kérjük, ez ügyben (is) kövessék figyelemmel a Dohány utcai zsinagóga honlapját és facebook oldalát, illetve a Mazsihisz és a BZSH hasonló felületeit!

Minden kedves testvérünknek békés, áldásos esztendőt kívánunk!!!!

לשנה טובה תכתבו

